

Tematický blok 5.2 – Formy ZP, etika tvůrčí práce, odkazy a citace

Obsah kapitoly

Seznámení s citační etikou, s problémem plagiátorství včetně legislativního rámce. Představení důležitých norem a materiálů pro tvorbu a formální podobu bibliografických citací včetně školní metodiky. Presentace automatického generátoru bibliografických citací.

Studijní cíle

Studenti by měli znát hlavní prohřešky proti citační etice, měli by pochopit přesné vymezení pojmů plagiát a plagiátorství. Hlavním cílem je pochopení mechanismu fungování bibliografických citací, jejich tvorby a formální podoby. Studenti by měli zvládnout použití automatického generátoru bibliografických citací.

Doba potřebná ke studiu

Studium Vám zabere 60 minut. Projití příkladů a nácvik tvorby vlastních bibliografických citací dalších 60 minut.

Pojmy k zapamatování

Citační etika, citace, bibliografická citace, plagiátorství, autorský zákon.

Úvod

V této kapitole vymežíme základní problémy citační etiky, zejména se dotkneme problému plagiátorství. Naučíme se správně citovat a odkazovat převzaté zdroje, seznámíme se s příslušnými normami a metodikou. Vyzkoušíme si rovněž automat na tvorbu bibliografických citací.

Výkladová část

Citační etika

Dodržování citační etiky (v některých materiálech existuje i termín „citační etiketa“) je jednou ze základních zásad autorské práce. Samotná citační etika je součástí širší disciplíny, kterou je informační etika a je konglomerátem otázek právních, etických a filozofických. Definic citační etiky existuje více, my využijeme Terminologickou databázi knihovnictví a informační vědy:

„Citační etika = Etické normy týkající se citování ve vědecké komunikaci. Všeobecně uznávaným principem citační etiky je morální povinnost autora publikované vědecké práce uvést v této práci ty výsledky svých myšlenkových předchůdců, na které ve své práci bezprostředně a vědomě navázal, a odlišit zřetelně své vlastní výsledky od výsledků jiných autorů. Za tímto účelem má autor práce těchto svých předchůdců citovat, zejména pak ty práce, jejichž výsledků využil (konstruktivní citace). Na druhé straně není správné spekulativně zatěžovat vědecké práce prestižními citacemi, jako jsou některé nekonstruktivní autoritativní citace a nekonstruktivní

*autocitace.*¹

Z výše uvedeného je patrné, že citování je základní činností při vědecké práci. Nyní si trochu rozvedeme, proč konkrétně je nutné pečlivě citovat:

„Psaní odborného textu jakéhokoliv typu obvykle vyžaduje uvedení odkazů na knihy, články či jiné dokumenty, ze kterých jste při své práci vycházeli - citace konkrétní vybrané pasáže (autorské právo) nebo využití autorových myšlenek jako základ pro vlastní argumentaci, vlastní závěry.

Proč tedy citovat:

- *bibliografická citace je zdroj informací pro čtenáře, recenzenta, oponenta dokumentu,*
- *autor dokazuje vlastní znalost zpracovaného tématu,*
- *identifikace a zpětné vyhledání dokumentu, příp. zdroj odkazu další literaturu,*
- *dodržení autorské etiky (a autorského zákona),*
- *vytváření tzv. skrytých bibliografií (seznam literatury = bibliografie uvedené přímo v konkrétním dokumentu nebo informující o další literatuře k danému předmětu či tématu“.*²

Nyní by mělo být jasné, proč je nutné korektně citovat. Šedivá je ovšem teorie a zelený strom života, takže se samozřejmě setkáváme i s prohřešky proti citační etice a pravidlům. Základní prohřešky jsou shrnuty např. zde:

„Nejčastější prohřešky proti citační etice:

- 1. Citování díla, které autor nepoužil. Je velmi oblíbené vložit do použitých pramenů různé kapacity oboru (tzv. authorities), ačkoli nemají sebemenší souvislost s tématem práce. V kybernetice se s oblibou cituje Wiener, ve fyzice Einstein apod. Je smutné, že se tato praxe užívá i na některých vysokých školách, kde je například zvykem v diplomových pracích uvádět dílo oponenta, aniž by souviselo s tématem.*
- 2. Necitování díla, které autor použil, je ještě závažnějším přestupkem.*
- 3. Citování vlastních děl, která nemají souvislost s novým dílem (tzv. autocitace). Pokud autor napsal už nějaké dílo, může sama sebe propagovat tím, že svá předchozí díla uvede v seznamu citací. Je značně ješitné, uvádět v citacích svá vlastní díla, aniž by souvisela s tématem práce.*

1 Národní knihovna ČR. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy: Citační etika [online]. Ex Libris, c2005 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z:

http://sigma.nkp.cz/F/QLYHHTX5IU17DR3VNNNNVMPIEC8TYQ2EGGG8BFDMG7BH6TD7HH-34968?func=find-acc&acc_sequence=000003141

2 NEDOMOVÁ, Martina, KŘIVÁNEK, Petr, ŠKYŘÍK, Petr. Kurz práce s informacem : Jak správně citovat [online]. FF MUNI, 2007 [cit. 2009-12-28]. S. 1. Dostupný z:

http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/ff/js07/informace/materialy/pages/citace_opora.pdf

4. *Nepřesné citování, znemožňující identifikaci díla. Pokud citujeme dokument, zapíšeme ho tak, aby se dal nalézt. Pokud přejímáme citace zprostředkovaně, zvyšuje se riziko nepřesného zápisu a tak i riziko chyby. Proto by mělo být zásadou ověřovat, že se podle uvedené citace dokument dá najít. To je důležité především u elektronických dokumentů. Je-li dílo špatně citováno, může se naskytnout otázka, zda nejde o úmysl.*³

U bodu č. 1 se také často stává, že autoři citují aktuální literaturu k oboru, aby dokázali, že „jdou s dobou“, i když toto dílo niky neviděli. V souvislosti s bodem č. 3 je třeba upozornit, že v případě tvorby DP je nutné citovat i svoji BP, pokud ji využíváme jako zdroj.

V této souvislosti si dovoluji upozornit, že se jsou tyto zásady v koncentrované formě obsaženy ve školní metodice (konkrétně v Metodickém pokynu prorektora pro vzdělávací činnost a vnější vztahy č. 9/2009) a jsou obligatorní při tvorbě ZP:

„Smyslem citování, ale též odkazů na použitou či parafrázovanou literaturu, je poskytnout čtenáři údaje potřebné k tomu, aby byl schopen citovaný dokument nalézt a ověřit si uvedené teze, zasadit práci do širšího kontextu a v neposlední řadě zachovat informační etiku. Přitom je třeba vyvarovat se tří nejčastějších chyb:

- 1. citování díla, které autor nepoužil,*
- 2. necitování díla, které autor použil, a*
- 3. nepřesné citování, které neumožňuje identifikaci díla.*⁴

Nejhorším prohrěškem z výše uvedených je rozhodně využití cizího díla bez uvedení zdroje. Plagiátorství je rovněž trestně postížitelné podle Autorského zákona.

Norma ČSN ISO 5127-2003 definuje plagiát jako „představení duševního díla jiného autora půjčeného nebo napodobeného v celku nebo z části, jako svého vlastního“.

Jinak řečeno, **užití jakékoliv myšlenky v odborné práci** (ať už jsme se s ní setkali v písemné, obrazové, mluvené či jiné podobě) **bez uvedení jejího autora je plagiátorství**. Vytvořením plagiátu porušuje jeho autor nejen základní pravidla vědecké etiky, ale také Autorský zákon – viz rozšiřující text níže.

Je nutné si uvědomit, že VŠFS disponuje v rámci ISu plagiátorským software, který umožňuje kontrolu Vámi vložené ZP s ostatními pracemi. Váš text je automaticky zkontrolován na shodu s již obhájenými pracemi a vysoká míra shody může znamenat

3 BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 (01 0197): Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla* [online]. verze 3.3. c1999-2004 , 11.11.2004 [cit. 2009-12-28]. S. 5. Dostupný z: <http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>

4 BUDINSKÝ, Petr. *Metodický pokyn prorektora pro vzdělávací činnost a vnější vztahy č. 9 / 2009* [online]. VŠFS, 2009 [cit. 2009-12-28]. S. 10. Dostupný z: https://is.vsfs.cz/auth/do/6410/predpisy/531213/metodicky_pokyn_PRVCCV c. 9 metodika_zaverecne_pra ce.pdf?fakulta=6410:obdobi=33:kod=N_OP

THESES.CZ

AUTENTIZOVANÝ

Cena Inforum 2009

• [Theses](#)

Theses.cz je systém pro odhalování plagiátů mezi závěrečnými pracemi a je vyvíjen a provozován Masarykovou univerzitou. Slouží vysokým školám (nejen v ČR) jako národní registr závěrečných prací (informací o pracích – název, autor, ...) a jako úložiště prací pro vyhledávání plagiátů. Umožňuje zástupcům zapojených škol vkládat práce a vyhledávat mezi nimi plagiáty.

Veřejnosti jsou přístupné záznamy o práci, příp. plné texty (dle rozhodnutí školy), a vyhledávání mezi nimi. Systém nabízí další služby, aplikace a bude rozvíjen dle potřeby.

Vyhledávání ve veřejné části registru

Vyhledej
Nápověda

- [Katalogové hledání \(dle školy, roku, ...\)](#)
- [Klíčová slova abecedně](#)

[Přihlásit se do veřejné části](#)

Kontaktní e-mail: theses@fi.muni.cz

Úschovna

- [Vkládání souboru do Úschovny osobě](#)

Školy, které používají systém Theses.cz

1. Akademie múzických umění v Praze
2. A&W Business School
3. Bankovní institut vysoká škola
4. Brno International Business School
5. Česká zemědělská univerzita v Praze
6. Ekonomická univerzita v Bratislavě
7. Janáčkova akademie múzických umění v Brně
8. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
9. Masarykova univerzita
10. Ostravská univerzita v Ostravě
11. Slezská univerzita v Opavě
12. Univerzita Hradec Králové
13. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
14. Univerzita Komenského v Bratislavě
15. Univerzita Palackého v Olomouci
16. Univerzita obrany
17. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
18. Vysoká škola báňská Technická univerzita Ostrava
19. Vysoká škola ekonomická v Praze
20. Vysoká škola finanční a správní
21. Vysoká škola polytechnická Jihlava
22. Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
23. Vysoká škola uměleckooprůmyslová v Praze

problémy při odevzdání a obhajobě ZP.

Škola je rovněž zapojena do projektu THESES.cz, což je nejen celorepublikový repozitář závěrečných prací, ale zejména systém na odhalování plagiátů. Takže Vámi vložená ZP bude porovnána nejen se všemi pracemi v rámci VŠFS, ale také v rámci všech vysokých škol, které jsou uvedeny na následujícím obrázku:

Zájemci o problematiku plagiátorství a informační etiku mohou prohlédnout externí odkazy a nastudovat následující rozšiřující text.

Odkazy

Více o projektu THESES se dozvíte přímo na jejich [stránkách](#).

Jistě jste zaznamenali masivní plagiátorskou aféru na Právnické fakultě ZČU. Další příklady plagiátorských afér naleznete [zde](#).

Pokud Vás zajímá širší zasazení citační etiky do informační etiky, zkuste [tento](#) a [tento](#) odkaz:

Rozšiřující text

„Právní minimum

Při práci s informačními zdroji je třeba dodržovat citační etiku jak z důvodu odborného, tj. dohledatelnosti a ověřitelnosti zdrojů naší práce a tím podložení našich východisek a závěrů, tak i z hlediska právního, neboť se na ni vztahuje ochrana autorských práv dle platné legislativy.

Autorský zákon

V České republice je v současné době závaznou legislativní úpravou v tomto směru **předpis číslo 398/2006 Sb., vyhlášující úplné znění zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“)**, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 81/2005 Sb., zákonem č. 61/2006 Sb. a zákonem č. 216/2006 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů.

Pokud píšeme práci, dozvíme se z „autorského zákona“ co je a co není považováno za **autorské dílo**, jsou zde specifikovány různé typy autorství a seznamuje nás také s **právy (osobními a majetkovými), kterých autor nabývá se vznikem práva autorského**. Dále jsou zde uvedeny výjimky a omezení práva autorského, která lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně, přičemž „volná užití a zákonné licence s výjimkou licence úřední a zpravodajské (§ 34), licence pro školní dílo (§ 35 odst. 3), licence pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b) a licence pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c), se vztahují pouze na dílo zveřejněné“ (§ 29 „autorského zákona“).

Pro tvorbu odborných a vědeckých prací je pak důležitý také § 31 vztahující se na citace, který stanovuje, že do práva autorského nezasahuje ten, kdo nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu výňatek z díla nebo celá drobná díla užije pro vyučování, vědeckou nebo odbornou práci s tím, že vždy je povinen **uvést jméno autora, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen**.

V autorském zákoně najdeme také část věnovanou podmínkám **ochrany autorského práva**. Dle § 40 má autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasazeno právo domáhat se určení autorství, zákazu ohrožení svého práva a sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití. Vůči osobě, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala, má autor právo požadovat odstranění následků zásahu do práva, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu a zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora. Při opatřeních se přihlíží závažnosti porušení práva a místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem, činící až dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

S tím co je považováno za zásah do autorského práva nás seznamují § 43 - 45, přičemž je nutno **dbát i na vnější úpravu a název díla** neboť dle § 45 „do práva autorského neoprávněně zasahuje též ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, jestliže by to mohlo vyvolat **nebezpečí záměny** obou děl, pokud nevyplyvá z povahy díla nebo jeho určení jinak.“

S užitím díla pak souvisí smluvní úprava oprávnění k výkonu práva dílo užití tj. **licence**, která **upravuje podmínky užití autorského díla a odměny za toto užití**. Licence může být buď výhradní tj. písemná, kterou autor souběžně nemůže poskytnout již žádné třetí osobě, nebo licence nevýhradní. Zákon dále upravuje poskytnutí práv třetí osobě, omezení licence, odstoupení od smlouvy, její zánik, licenční smlouvu nakladatelskou. Zvláštní ustanovení pak platí pro díla zaměstnanecká (§ 58), kolektivní (§ 59), školní (§ 60), díla vytvořená na objednávku a soutěžní díla (§ 61), díla audiovizuální (§ 62 - 64) a počítačové programy (§ 65 - 66).

Kromě autorských práv k dílu autorskému zákon číslo 398/2006 Sb. upravuje také tzv. **práva související s právem autorským** tj. práva výkonného umělce k uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového či zvukově obrazového záznamu jeho záznamu, právo rozhlasového a televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, právem pořizovatele k jím pořízené databázi, a také ochranou práv podle tohoto zákona, a kolektivní správou práv autorských a práv souvisejících s právem autorským.

Dle autorského zákona je možný souběh ochrany děl s tím, že ochrana podle práva autorského nevylučuje ochranu stanovenou zvláštními právními předpisy. Správní delikty jsou ošetřeny v § 105a - 105c, kde postihují **přestupky** fyzických osob, **správní delikty** právnických a podnikajících fyzických osob a společná ustanovení pro obě tyto kategorie.

Otázkou „autorského práva“ se autorský zákon nezabývá samostatně, ale v kontextu dalších právních předpisů ČR, příslušných předpisů Evropského společenství a také mezinárodních smluv, jež jsou pro naši republiku závazné.“⁵

Příklady a ukázky

Ctrl+poklepání na obrázek Vám spustí krátký animovaný tutoriál k citační a publikační etice, který připravili na MUNI v Brně.⁶

Výkladová část

Tvorba bibliografických citací

Nyní již víme, že je nutné citovat díla jiných autorů. Nelze ovšem citovat libovolně, je nutné se držet formální metodiky. V ČR platí pro citování dvě normy – ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. V zahraničních publikacích se samozřejmě setkáme i s jinými styly citování, ale pro potřeby ZP se budeme držet našich národních norem, také to vyžadují školní pokyny. Jednotlivé normy řeší:

- **ČSN ISO 690 - ČSN ISO 690 Bibliografické citace. Obsah, forma a struktura**⁷ – zde se dozvíme, jak citovat tradiční

5 Infogram - portál pro informační gramotnost. *Plagiátorství: právní minimum* [online]. c2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: <http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1169>

6 Knihovna univerzitního kampusu MUNI. *Publikační a citační etika: animovaný tutoriál* [online]. MUNI, 2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: http://www.ukb.muni.cz/kuk/file/?type=url&url=http%3A%2F%2Fwww.ukb.muni.cz%2Fkuk%2Fanimace%2Ffeiz%2Fpublikacni_etika%2Fpublikacni_etika.htm

7 ČSN ISO 690:1987. *Dokumentace – Bibliografické citace – Obsah, forma a struktura*. 2. vyd. Praha: Český normalizační institut, 1996-12-01. 31 s. Třídící znak 01 0197.

tištěné publikace: monografie, jejich části, články z periodik, sborníků, patenty, legislativní dokumenty atd.

- **ČSN ISO 690-2 Bibliografické citace. Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části**⁸ – zde se dozvíme, jak citovat elektronické zdroje: elektronické publikace, diskusní fóra, programy, e-maily atd.

Úvodem této části předesílám, že samotné normy nejsou nikde na internetu volně přístupné, je možné je draho koupit v Českém normalizačním institutu. Proto existuje mnoho volně dostupných výkladů a návodů, které využijeme i v této SO.

Při tvorbě bibliografických citací se řídíme několika obecnými pravidly:

- Citace musí být přehledná a jednotná.
- Citace by měla být úplná – čím více údajů známe a uvedeme, tím spíše bude čtenář našeho textu schopn nalézt zdrojový dokument.
- Citujeme zásadně z primárních dokumentů, tzv. „de visu“ - tj. z materiálů, které jsme měli v ruce.

Úvodem je vhodné si udělat pořádek v odborné terminologii, využijeme slovníček ze školních skript.⁹

Pro tvorbu citací se studentům doporučuje automatický generátor citací, který se nachází na <http://www.citace.com/>, a který umožňuje automatickou tvorbu citací, zdarma.

Slovník, pojmy k zapamatování

- **Citace (jako citát)** v obecné češtině znamená uvedení kratší části jiného textu či výroku, obvykle doslovné. Citaci graficky oddělujeme od okolního textu (např. uvozovkami).

- **Citace (jako citace díla)** ve scientometrii a také ve vědeckých člancích má jiný význam citace je formalizovaný odkaz na určitý výsledek, metodu, či myšlenku v jiné publikaci. Přitom k uvedení části jiné publikace, tedy citaci v běžném slova smyslu, obvykle nedochází. Jde tedy o bibliografický odkaz. (nás tedy nyní nebude zajímat)

- **Bibliografický záznam = Bibliografická citace** (reference) souhrn normovaných údajů o citovaném tištěném nebo elektronickém dokumentu, nebo jeho části, umožňující jeho identifikaci a vyhledání

- **Bibliografický odkaz** znamená odkaz na konkrétní odbornou literaturu. V textu se většinou odkazuje jménem autora a vrocením díla, které odpovídá stejné položce v bibliografii.

- **Odkaz na citaci** odvolání v textu na citaci uvedenou na jiném místě

8 ČSN ISO 690-2:1997. *Informace a dokumentace – Bibliografické citace – Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části*. 1. vyd. Praha: Český normalizační institut, 2000-01-01. 22 s. Třídící znak 01 0197.

9 TICHÝ, Jaromír a Václav NETOLICKÝ. *Příprava, tvorba a hodnocení bakalářských a diplomových prací* [CD-Rom]. Praha: VŠFS, 2009. 218 s. Dostupný z: https://is.vsfs.cz/auth/el/6410/zima2009/N_DPF_1/um/Priprava_tvorba_a_hodnoceni_bakalarskych_a_diplomovych_praciIS_LOCK.pdf?fakulta=6410:obdobi=30:kod=N_DPF_1. ISBN 978-80-7408-001-2.

(pod čarou, v seznamu literatury atd.).

- **Bibliografie** (seznam literatury) seznam tištěných prací umístěný na konci odborného textu, řazený podle jistého hlediska (autora). Uvádí se zde úplná bibliografie všech pramenů uvedených v textu (seznam použité nebo doporučené literatury, též nazývaný skrytá bibliografie).

- **Seznam bibliografických záznamů** (seznam bibliografických citací) při využití metody číselných citací v poznámkovém aparátu vytvořený seznam na konci publikace.

- **Parafráze** volné zpracování cizí předlohy (vyjádření stejného děje nebo stejné myšlenky jiným způsobem). Parafráze rozhodně není citací bez uvozovek. V takovém případě se již jedná o plagiát. Není možné použít část textu a pouze uvést daný pramen v seznamu použité literatury. U parafráze jde o vyjádření vlastními slovy toho, co bylo sděleno jiným autorem. V žádném případě není prohrěškem, když parafráze obsahuje občas stejná slova jako originál, protože v řadě situací to je nejen potřebné, ale přímo nutné. Citace i parafráze napomáhají libovolný text uvést v širším kontextu či v konfrontaci s jinými názory – vždy je ovšem nutné uvést zdroj.

- **Plagiát** nepřipustné, nedovolené napodobení uměleckého nebo vědeckého díla bez udání vzoru nebo doslovné přejímání částí cizího díla bez udání autora. Tento původní autor je úmyslně nebo neúmyslně zatajen. Plagiát je doslovné ztotožnění s jiným autorem do té míry, že jeho názory jsou předkládány jako vlastní. Lze rozlišit dvě základní formy plagiátů. Doslovný přepis cizího textu s uvedením pramene v seznamu literatury a přepis se zamlčením původního zdroje. Jakkoli může někdo považovat přiznání pramene u první formy parafráze za polehčující okolnost, nelze takový přístup k psaní tolerovat. Ke druhé formě snad není třeba žádný komentář. Plagiátorství je nejen neomluvitelné, je dokonce protizákonné. Plagiát nemusí nutně znamenat porušení autorského zákona. Otázka do jaké míry je dílo plagiátem bývá často sporná a v praxi se řeší výkladem autorského zákona.

- **Kompilát** označuje dílo, které vzniklo sloučením prvků jiných děl. Z etického hlediska by měl autor kompilátu uvádět původní zdroje a jejich původce (autory). Hranice, kdy dílo přestává být originálem a kdy se stává kompilátem, je velmi nejasná a řeší ji autorský zákon. Stejným způsobem se řeší diskutabilní autorské právo v případě kompilátu.

- **ISBN** (International Standard Book Numbering) - systém mezinárodního standardního číslování knih používá desetimístné nebo třináctimístné číslo (např. ISBN xx-xxx-xxxx-x) k jednoznačné identifikaci knih (neperiodických publikací). Číslo ISBN slouží především knižnímu obchodu (jeho prostřednictvím lze knihy objednávat a vést skladovou agendu), knihovnám (pro jednoznačnou identifikaci titulu v bibliografických databázích, ale i pro potřeby meziknihovních služeb) i nakladatelům (pro kontrolu vlastní produkce i pro vedení skladu).

- **ISSN** (International Standard Serials Numbering) - systém používá osmimístného čísla (např. ISSN xxxx-xxxx) k jednoznačné identifikaci

titulu tzv. pokračujících zdrojů, seriálů. Číslo ISSN se vztahuje k tzv. klíčovému názvu publikace (se změnou názvu se mění ISSN). Číslo ISSN slouží především knižnímu obchodu, knihovnám (zejména při subskripci, ale i pro potřeby meziknihovnických služeb) i vydavatelům (pro kontrolu vlastní produkce).

Výkladová část

A nyní jsme již plně připraveni na samotnou tvorbu bibliografických citací. V následující části se opět vrátíme ke školní metodice, konkrétně ke známému pokynu prorektora pro vzdělávací činnost a vnější vztahy č. 4 / 2010-2011. Zde je vysvětlen nejen samotný systém a mechanismus citování, jsou zde také uvedeny konkrétní příklady. Při zpracování byl využit materiál z ÚISK FF UK.¹⁰ Tento materiál patří k nejlepším manuálům pro tvorbu citací a je uveden v povinné literatuře.

Jak má vypadat citace v textu?

Norma ČSN ISO 690 umožňuje **tři základní styly** citování v textu:

1. citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání (tzv. Harvardský systém),
2. citování pomocí průběžných poznámek,
3. citování pomocí číselných odkazů (*nedoporučuje se*).

Pro potřeby studentů VŠFS se doporučuje využít první styl, který je nejjednodušší z hlediska tvorby i formální úpravy, ale student se může rozhodnout dle svého uvážení.

Citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání (Harvardský systém)

V textu BP/DP se do hranaté závorky uvede první údaj (příjmení autora, první slovo korporace nebo první slovo z názvu, nemá-li dokument autora) a rok vydání dokumentu. Je-li první údaj jméno fyzické osoby, je vhodné ho uvádět velkými písmeny. Pokud jde o doslovné převzetí textu, je do závorky nutné uvést i přesnou stránku, ze které je citováno, a citát vymežit uvozovkami.

Příklad textu s citacemi:

... Zatímco mikroekonomie se zabývá chováním individuálních ekonomických subjektů (spotřebitele nebo podniku) za různých okolností nebo situací na dílčím trhu (HELÍSEK, 2002, s. 2), makroekonomie zkoumá zákonitosti fungování hospodářství jako celku a podstatu makroekonomických jevů. (VALENČÍK, 2005, s. 5)

10 BRATKOVÁ, Eva. (zprac.). *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2: metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací* [online]. Verze 2.0, aktualiz. a rozšíř. Praha : Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Asociace knihoven vysokých škol ČR, 2008-12-22 [2008-12-30]. 60 s. (PDF). Dostupný z: <http://www.evskp.cz/SD/4c.pdf>

Na konci práce je pak uveden soupis bibliografických záznamů (abecedně uspořádaný, ucelený seznam veškeré literatury jak v klasické, tak elektronické formě, záznamy se nečíslují, mohou být zvýrazněny odrážkami).

- HELÍSEK, Mojmir. 2002. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Slaný: Melandrium, 326 s. ISBN 80-861-7525-1.
- VALENČÍK, Radim a Rafik BEDRETDINOV. 2005. *Mikroekonomie: (výběr toho nejdůležitějšího)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 117 s. ISBN 80-867-5441-3.

Pokud jsou citovány dvě práce od stejného autora ze stejného roku, jsou rozlišovány přidáním písmen abecedy do roku vydání ((HELÍSEK, 2002a; HELÍSEK, 2002b)).

Nezapomeňte, že pokud citujete podle harvardského systému (viz výše), musíte do bibliografického záznamu za první údaj doplnit ještě rok vydání!!!

HELÍSEK, Mojmir. **2002**. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Slaný: Melandrium, 326 s. ISBN 80-861-7525-1.

Citování pomocí průběžných poznámek

Ve vědecké či odborné publikační činnosti jde o často užívanou metodu. Za každým citovaným místem v textu se zapisuje číslice (v horním indexu), která se vztahuje k číselně řazeným poznámkám uspořádaným podle pořadí jejich výskytu v textu (číslování začíná na první stránce s použitím první citace a v průběhu textu se načítá). Poznámky mohou a nemusí obsahovat citace. V rámci jedné poznámky se může citovat jedno i více děl najednou.

Pokud je jedna publikace citována vícekrát, přiděluje se každé další citaci příslušné nové číslo v poznámkách, není však nutné, aby obsahovala všechny údaje - lze uvést odkaz na číslo dřívější (poprvé uvedené) citace daného dokumentu, ale s jiným vymezením stránek.

První citace určitého dokumentu (nejlépe v každé kapitole zvlášť) má obsahovat potřebný počet údajů (je vhodné uvést plný bibliografický údaj) k zajištění vazby mezi místem, na kterém se v textu cituje, a příslušným záznamem v Bibliografii (Seznamu použité literatury). Požadováno je alespoň jméno autora (autorů) a název dokumentu (bez podnázvů či jiných informací k názvu) doplněný, pokud je to možné, přesným vymezením stránek.

Příklad textu s citacemi:

... Zatímco mikroekonomie se zabývá chováním individuálních ekonomických subjektů (spotřebitele nebo podniku) za různých okolností nebo situací na dílčím trhu²⁵, makroekonomie zkoumá

zákonitosti fungování hospodářství jako celku a podstatu makroekonomických jevů.²⁶

Citace uvádíme v rámci číselně řazených poznámek pod čarou na téže stránce (v poznámce pod čarou), na konci kapitoly, nebo na konci práce:

²⁵ HELÍSEK, Mojmír. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. ISBN 80-861-7525-1. s. 2.

²⁶ VALENČÍK, Radim a Rafik BEDRETDINOV. *Mikroekonomie: (výběr toho nejdůležitějšího)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005. ISBN 80-867-5441-3. s. 5.

Při použití tohoto citačního stylu je u kvalifikačních prací dále vhodné (a na VŠFS povinné) na závěr uvést abecedně řazený seznam citovaných zdrojů!!!

Bibliografické záznamy (bibliografické citace) v Bibliografii/Literatuře (abecedně uspořádané na konci publikace, záznamy se nečíslují, pro lepší přehlednost lze použít odrážky):

- HELÍSEK, Mojmír. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. 326 s. ISBN 80-861-7525-1.
- VALENČÍK, Radim a Rafik BEDRETDINOV. *Mikroekonomie: (výběr toho nejdůležitějšího)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005. 117 s. ISBN 80-867-5441-3.

Často citované dokumenty lze v pořadí u první citace označit nějakým zkráceným výrazem, který je identifikuje a který je pak použit v citacích dalších.

První a další citace v rámci poznámek (pod čarou, na konci kapitoly, na konci textu):

²⁵ HELÍSEK, Mojmír. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. ISBN 80-861-7525-1. s. 2.

⁶⁹ HELÍSEK, Mojmír, ref. 25, s. 10-12.

Konkrétní příklady k tvorbě citací pro jednotlivé druhy dokumentů a interpretaci normy naleznete v materiálu Olgy Biernátové:

„Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011“ zde: <http://www.citace.com/soubory/csniso690-interpretace.pdf>

!!!V materiálu Evy Bratkové tedy máte mechanismus citování v textu, aktuální příklady dle platné normy

pak naleznete v materiálu Olgy Biernátové!!!

Pro tvorbu jednotlivých konkrétních citací využijte Generátor citací (<http://www.citace.com/index.php>), který je zdarma a citace vytváří dle platného znění normy ČSN ISO 690.

Odkazy

Metodiku citací, obecná pravidla i příklady naleznete v materiálech [Petra Boldiše](#).

Materiály k bibliografickým citacím z MUNI v Brně naleznete [zde](#)

Příklady a ukázky

Ctrl+poklepání na obrázek Vám spustí krátký animovaný tutoriál k tvorbě bibliografických citací, který připravili na MUNI v Brně.¹¹

Výkladová část

Je jasné, že nelze během několika desítek minut vstřebat celou problematiku tvorby bibliografických citací. Pokud jste z předchozí části zmateni, mám dobrou zprávu – pro tvorbu bibliografických citací lze využít **automatický generátor Citace.com** (<http://www.citace.com/index.php>).¹²

Používání tohoto nástroje je **zdarma**, pouze je vyžadována registrace. Generátor je schopen vytvořit citace základních typů dokumentů, jak je vidět na přiloženém obrázku. Vámi vytvořené citace se ukládají do Vašeho profilu, takže je můžete kdykoli využít znovu (např. citace z BP v DP). Rovněž máte možnost prohledávat citace, které vytvořili uživatelé před Vámi. To ovšem příliš nedoporučuji, nikdy nemáte jistotu, že tito uživatelé vyplnili formuláře správně.

Z toho plyne, jak bylo uvedeno výše, při tvorbě citací vždy mějte zdrojový dokument v ruce (nebo na monitoru) – tzv. de visu.

V rámci portálu naleznete také informace, jak správně citovat, a to včetně výukových animací.

Portál Citace.com dostal významné ocenění Inforum 2005 v oblasti knihovnictví a informačních věd.

11 Knihovna univerzitního kampusu MUNI. *Tvorba bibliografických citací podle normy ISO 690 a ISO 690-2* [online]. MUNI, 2008 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: <http://www.ukb.muni.cz/kuk/animace/eiz/ISO690/>

12 Projekt Bibliografické citace: *právní minimum* [software]. c2004-2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: <http://www.citace.com/index.php>

citace.com Přihlášení

Vytvořit novou citaci

Máte dotaz nebo problém s novým systémem? Napište na podpora@citace.com. Do zprávy uveďte svůj login, odkaz na stránku, kde se problém projevuje, text chybového hlášení (pokud je) a problém výstižně popište.

Generátor citací

Vygenerujte si snadno citaci do Vaší bakalářské, diplomové nebo jiné odborné práce.

Vytvoření citace

Klikněte na tlačítko **Vytvořit novou citaci** v levém panelu a vyberte si druh dokumentu, který chcete citovat. Po vyplnění identifikátoru (ISBN, ISSN, DOI) systém umí dohledat údaje o dokumentu z externích zdrojů. Nálezené údaje můžete upravit. Systém pak zkontroluje, jestli jsou vyplněny všechny povinné údaje, a vygeneruje citaci dle nové normy ČSN ISO 690. Vytváření citací funguje i bez nutnosti registrace.

Správa citací

Pokud se chcete k vytvořeným citacím vracet později, [přihlaste se](#), případně nejprve [zaregistrujte](#). Uložené citace si pak můžete upravovat a využívat pro ně další funkce:

- třídění do složek
- sdílení citací s jinými uživateli
- zobrazování obálky, obsahu a plného textu
- přidávání poznámek a anotací
- exporty citací do Microsoft Word a PDF

Připravujeme

- šablonu pro Wikipedii a Wikiskripta
- videonávody a tutorály
- exporty do dalších formátů
- a další

Podporujeme novou normu ČSN ISO 690

Jako první systém v ČR jsme nasadili novou normu ČSN ISO 690, která vstoupila v platnost 1.4.2011. Oproti předchozí normě se liší tím, že definuje oblast povinných údajů, ale pokud nejsou v dokumentu, tak nemusí být vyplněny. Tato vlastnost byla nejtěžší při tvorbě nové verze generátoru. Dále se nová norma odlišuje zápisem autorů, kdy v invertované podobě je pouze první autor a ostatní se vypisují v přirozeném pořadí. Změnilo se také pořadí některých údajů (např. poznámka je až za dostupností apod.). V nové normě již není povinným údajem počet stran. I když s tímto u tištěných dokumentů nesouhlasíme, respektujeme znění normy i oficiálního výkladu a toto pole máme nepovinné. Pokud Vás zajímá aktuální znění normy, otevřete si její oficiální výklad od Olgy Biernátové a Jana Skúpy, který připomínkovalo 8 odborníků na citace. Dokument vznikl za podpory Citace.com.

citace.com Přihlášení

Vytvořit novou citaci

↓

Kniha

Údaje Jen povinné údaje Všechny údaje

Identifikátory

ISBN*:

Primární odpovědnost

+

Korporace:

Údaje o názvu

Název*:

Není nutné dlouze studovat normy či manuály, stačí se řídit intuitivními pokyny v rámci jednoduchého rozhraní. Tento generátor je **doporučen i ve školní metodice, při jeho využití máte jistotu, že jste vytvořili bibliografické citace správně.**

Závěrem této kapitoly si máte možnost spustit krátké instruktážní

video (CTRL + poklepání), kde předvedu, jak vytvořit bibliografickou citaci v generátoru.

Shrnutí

Dodržování citační etiky a autorských práv patří k základní výbavě studentů na akademické půdě. Platné předpisy a normy sice nejsou nejjednodušší, ale s použitím generátoru citací lze velmi jednoduše dostat školní metodice i platným normám.

Kontrolní otázky a úkoly

Zkuste si vytvořit bibliografické citace z libovolných monografií, článků, závěrečných prací, webových stránek, a to i cizojazyčných.

Studijní literatura

- BUDINSKÝ, Petr. *Metodický pokyn prorektora pro vzdělávací činnost a vnější vztahy č. 4 2012 / 2013*
- TICHÝ, Jaromír a Václav NETOLICKÝ. *Příprava, tvorba a hodnocení bakalářských a diplomových prací* [CD-Rom]. Praha: VŠFS, 2009. 218 s.
- BRATKOVÁ, Eva. (zprac.). *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2: metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací* [online]. Verze 2.0, aktualiz. a rozšíř. Praha: Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Asociace knihoven vysokých škol ČR, 2008-12-22 [2008-12-30]. 60 s. (PDF). Dostupný z: <http://www.evskp.cz/SD/4c.pdf>
- BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKŮPA. Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011. In: *Citace.com* [online]. © 2004-2012 [cit. 2012-01-31]. Dostupné z: <http://www.citace.com/soubory/csniso690-interpretace.pdf>
- Infogram - portál pro informační gramotnost [online]. c2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: <http://www.infogram.cz/>
- Projekt Bibliografické citace [software]. c2004-2009 [cit. 2009-12-28]. Dostupný z: <http://www.citace.com/index.php>

Doporučená literatura

- KUŽELÍKOVÁ, L, J. NEKUDA a J. POLÁČEK. *Sociálně-ekonomické informace a práce s nimi*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/esf/js08/informace/socialne_ekonomicke_informace.pdf
- LIŠKA, V. *Zpracování a obhajoba bakalářské a diplomové práce*. Praha: Professional Publishing, 2010.
- VYMĚTAL, J. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010.

Doplňková literatura

- ČÍRTEK, Pavel a Milan KAŠÍK. *Marketingová komunikace podniku s médii*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2008, 113 s. ISBN 978-807-4080-081.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Jak napsat odborný text*. Vyd. 1. Praha:

Leda, 1999, 255 s. ISBN 80-859-2769-1.

- ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 209 s. ISBN 80-864-2940-7.
- VYMĚTAL, Jan. *Úvod do studia odborné literatury*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2000, 287 s. ISBN 80-861-9919-3.
- ZICH, František. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004, 115 s. Eupress. ISBN 80-867-5419-7.